

حقوق بین الملل عمومی و خصوصی

دکتر علی رضا باقری ابیان

حسین رجائی ریزی

اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور

سرشناسه	باقری، علیرضا، ۱۳۵۴ -
عنوان قراردادی	ایران. قوانین و احکام - Iran. Laws, etc
عنوان و نام پدیدآور	حقوق بین الملل عمومی و خصوصی / علی رضا باقری ایبانه، حسین رجائی ریزی.
مشخصات نشر	تهران: انتشارات گنج دانش، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	۱۹۲ ص.: مصور، جدول.
شابک	978-600-6244-81-5
وضعیت فهرست نویسی	فیا :
یادداشت	کتابنامه: ص. ۱۸۵ - ۱۹۱، همچنین به صورت زیر نویس.
موضوع	حقوق بین الملل
موضوع	International law :
موضوع	حقوق بین الملل خصوصی
موضوع	Conflict of laws :
موضوع	حقوق بین الملل - ایران
موضوع	International law -- Iran :
رده بندی کدتره	۳۴۱.۰۹۶ ج ۲ / ب ۲۳۴۱۰ KZ
رده بندی دیویی	۳۴۱
شماره کتابشناسی ملی	۸۸۶ /

انتشارات گنج دانش

خیابان باب همایون، شماره ۳۶، تلفن: ۳۳۱۰۵۰۸

خیابان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، شماره ۳۱۴، تلفن: ۶۶۴۹۲۰۱۶

دفتر مرکزی: خیابان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، خیابان شهدای ژاندارمری، شماره ۱۳۶، تلفن: ۶۶۴۸۵۰۴۸

حقوق بین الملل عمومی و خصوصی

تألیف: علی رضا باقری ایبانه، حسین رجائی ریزی

تهران، انتشارات گنج دانش، ۱۳۹۶

چاپ اول، شمارگان ۲۰۰ جلد

لیتوگرافی: ترنج رایانه؛ چاپ: احمدی؛ صحافی: احمدی

شابک: 978-600-6244-81-5

قیمت: ۱۸۰۰۰ تومان

پیشگفتار.....	۱۳
---------------	----

بخش اول: حقوق بین الملل عمومی

فصل اول: کلیات

گفتار اول: تعریف حقوق بین الملل عمومی.....	۱۹
الف) مصادیق اختلافات حقوقدانان در خصوص مفهوم حقوق بین الملل عمومی.....	۲۰
۱- اختلاف نظر در عنوان از لحاظ تاریخی.....	۲۰
۲- اختلاف از نظر بیان حقوق بین الملل.....	۲۰
۳- اختلاف نظر در بیان ماهیت و اعتبار.....	۲۲
ب) تعریف حقوق بین الملل عمومی.....	۲۴
گفتار دوم: ماهیت اختصاصی حقوق بین الملل عمومی.....	۲۶
الف) فقدان مرجع قانون گذاری، فر کشی جهت ایجاد قاعده حقوقی.....	۲۶
ب) نظام خاص قواعد حقوقی در ترقی بین الملل عمومی.....	۲۶
ج) اعمال مفهوم مسئولیت بین المللی کشور به عنوان مفهوم متفاوت از مسئولیت مدنی و کیفری.....	۲۷
د) ضمانت اجرا در حقوق بین الملل عمومی.....	۲۸
هـ) نحوه ارجاع مسائل حقوقی به مراجع قضایی.....	۳۱
و) فقدان عنصری فرا حاکمیتی جهت اداره و اجرا در حقوق بین الملل.....	۳۲
ی) تفاوت منابع حقوق بین الملل با حقوق داخلی.....	۳۲
گفتار سوم: زیر مجموعه و شاخه های حقوق بین الملل عمومی.....	۳۲
الف) حقوق دریاهای و آبراه های بین المللی.....	۳۲
ب) حقوق بین الملل هوا و فضا.....	۳۲
ج) حقوق حل و فصل مسالمت آمیز اختلافات.....	۳۳
د) حقوق مخاصمات مسلحانه.....	۳۳
هـ) حقوق معاهدات بین المللی.....	۳۴
و) حقوق بین الملل بشر.....	۳۴
ی) حقوق سازمان های بین الملل.....	۳۴
گفتار چهارم: تاریخ حقوق بین الملل.....	۳۴
دوره اول: دوره باستان تا سقوط امپراطوری روم (چهار هزار سال قبل از میلاد تا ۴۷۶ میلادی).....	۳۵
دوره دوم: از سقوط امپراطوری روم تا معاهده وستفالی (۱۶۴۸-۴۷۶).....	۳۶

دوره سوم: از عهدنامه و ستفالی تا تشکیل جامعه ملل (۱۹۱۹-۱۶۴۸).....	۳۹
دوره چهارم: از تشکیل جامعه ملل تا تشکیل سازمان ملل	۴۱
دوره پنجم: از تاسیس سازمان ملل متحد تا کنون	۴۲
گفتار پنجم: مکاتب مرتبط با ماهیت و منشاء حقوق بین الملل عمومی	۴۲
الف) انکار کنندگان حقوق بین الملل عمومی	۴۳
۱- انکار حقوق بین الملل با توسل به مکتب واقع گرایی سیاسی (رنالیسم سیاسی)	۴۳
۲- انکار حقوق بین الملل با توسل به ضعف های ساختاری و عملکردی حقوق بین الملل عمومی	۴۴
۳- انکار لزوم تداوم حقوق بین الملل عمومی	۴۴
ب) قائلین به حقوق بین الملل	۴۵
۱- کتب حقوق طبیعی	۴۶
اول (حقوق بین الملل مبتنی بر دین	۴۶
دوم (حقوق بین الملل مبتنی بر عقل بشری	۴۷
سوم (حقوق بین الملل مبتنی به فطرت	۴۸
۲- صورت گرای - قوی (فرمالیسم حقوقی)	۴۸
۳- واقع گرایی - قوی	۴۸
۴- اثبات گرایی حقوقی	۴۹
اول) اصالت اراده کشورها	۵۰
دوم) اصالت قاعده مبنایی	۵۱
سوم) اصالت علم جامعه شناسی	۵۱
۵- فرا ساختار گرایی در حقوق بین الملل (بحث - رنسم)	۵۲
۶- حقوق بین الملل اسلامی	۵۳
اصول کلی حقوق بین الملل در اسلام	۵۵

فصل دوم: تابعان حقوق بین الملل

گفتار اول: اشخاص و نهادهای تابع حقوق بین الملل و مشمول حقوق بین الملل	۶۳
گفتار دوم: کنشگران اصلی (دولت - کشور)	۶۶
الف) شاخصه های اصلی شکل گیری دولت کشور	۶۶
۱- وجود قلمرو	۶۶
۲- وجود جمعیت دائمی	۶۷
۳- وجود حکومت	۶۷
۴- وجود اقتدار برای ایجاد ارتباط با سایر «دولت - کشورها» (حاکمیت)	۶۷
ب) مفاهیم مشابه	۶۸
ج) شخصیت حقوقی یک «دولت - کشور»	۶۹
۱- مفهوم شخصیت حقوقی دولت - کشور	۶۹

- ۶۹- حقوق و تکالیف اصلی کشور در جامعه بین‌المللی در قبال سایر کشورها.....
- ۷۱- شاخصه‌های کمکی برای شناسایی شکل‌گیری یک دولت-کشور.....
- گفتار سوم: سازمان‌های بین‌المللی (دولتی).....
- الف) تفاوت سازمان بین‌المللی با سایر ساختارهای مشابه.....
- ب) ماهیت سازمان‌های بین‌المللی دولتی.....
- ج) شاخصه‌های سازمان بین‌المللی.....
- د) تاریخچه سازمان‌های بین‌المللی.....
- ۱- قبل از قرن هفدهم.....
- ۲- از قرن هفدهم تا پایان جنگ جهانی دوم.....
- ۳- بعد از جنگ دوم جهانی.....
- ه) شخصیت حقوقی سازمان بین‌المللی.....
- ۱- نظریه صلاحیت مصرح.....
- ۲- نظریه صلاحیت ضمنی.....
- و) ساختار سازمان‌های بین‌المللی.....
- ۱- مجمع نمایندگان کشورهای عضو.....
- ۲- دبیرخانه.....
- ۳- رکن اجرایی.....
- ۴- نهادهای منطقه‌ای.....
- گفتار چهارم: سایر تابعان حقوق بین‌الملل.....
- الف) اشخاص حقیقی.....
- ب) گروه‌های شبه نظامی.....
- ج) سازمان‌های غیر دولتی.....
- د) شرکت‌های فراملی.....

فصل سوم: منابع حقوق بین‌الملل

- گفتار اول: معاهدات بین‌المللی.....
- الف) تعریف معاهدات بین‌المللی.....
- ب) مراحل شکل‌گیری یک معاهده بین‌المللی.....
- ج) اهمیت معاهده بین‌المللی در حقوق داخلی ایران.....
- د) پذیرش قسمتی از یک معاهده چندجانبه وعدم پذیرش قسمتی دیگر از آن توسط دولت‌ها:
- (حق شرط یا تحفظ).....
- ه) اصول کلی حاکم بر معاهدات بین‌المللی.....
- ۱- اصل وفای به عهد.....
- ۲- اصل حسن نیت.....

- ۳- لزوم وجود اهلیت برای طرف‌های معاهده به موجب حقوق بین‌الملل ۹۴
- ۴- لزوم رعایت اصل رضایت کشورها در انعقاد معاهدات ۹۵
- ۵- اصل لزوم مشروعیت موضوع معاهده ۹۶
- ۶- اصل لزوم توجه به اهداف و مواعدهای مقرر در معاهده ۹۶
- ۷- اصل امکان تفسیر معاهدات ۹۶
- ۸- اصل وجود حق فسخ معاهده و اصلاح معاهده ۹۶
- ۹- خاتمه معاهده در صورت عدم تداوم اوضاع و احوال زمان انعقاد معاهده ۹۶
- (قاعده ریوس) ۹۷
- ی معاهدات در حقوق بین‌الملل اسلام ۹۷
- ۱- اهمیت معاهدات در حقوق بین‌الملل اسلام ۹۷
- ۲- اصول حاکم بر انعقاد معاهدات از لحاظ حقوق بین‌الملل اسلامی ۱۰۰
- (اول) اصل نفی سبیل ۱۰۱
- (دوم) اصل - حفظ عزت، استقلال و ذلت ناپذیری ۱۰۱
- (سوم) اصل - عدم لاسرر و لاضرار ۱۰۲
- (چهارم) اصل - نه مصلحت ۱۰۳
- ۳- انواع معاهدات از طرفه اسلامی ۱۰۳
- (اول) صلح (مصالحه) ۱۰۳
- (دوم) مهاده (هدنه) ۱۰۴
- (سوم) امان یا استیمان ۱۰۵
- (چهارم) ذمه ۱۰۵
- گفتار دوم: سایر منابع حقوق بین‌الملل ۱۰۷
- (الف) عرف بین‌المللی ۱۰۷
- (ب) اصول کلی حقوقی ۱۰۸
- (ج) آرای قضایی ۱۰۹
- (د) عقاید علمای حقوق ۱۱۰
- (ه) مصوبات سازمان‌های بین‌المللی ۱۱۰
- (و) اعمال یک جانبه دولت‌ها ۱۱۱
- (ز) قاعده آمره بین‌المللی ۱۱۱
- (ح) حقوق نرم ۱۱۲

بخش دوم: حقوق بین‌الملل خصوصی

فصل اول: کلیات

- گفتار اول: مفهوم حقوق بین‌الملل خصوصی ۱۱۵

- گفتار دوم: اهمیت حقوق بین الملل خصوصی در نظام داخلی ۱۱۶
- گفتار سوم: تعریف حقوق بین الملل خصوصی ۱۱۶
- گفتار چهارم: ارتباط حقوق بین الملل خصوصی با سایر رشته های حقوق ۱۱۷
- ۱- ارتباط حقوق بین الملل خصوصی با حقوق خصوصی ۱۱۷
- ۲- ارتباط حقوق بین الملل خصوصی با حقوق عمومی ۱۱۸
- ۳- ارتباط حقوق بین الملل خصوصی با حقوق بین الملل عمومی ۱۱۹
- گفتار پنجم: شاخصه های شکل گیری حقوق بین الملل خصوصی ۱۲۰
- ۱- وجود کشورهای مختلف با حاکمیت های متفاوت ۱۲۰
- ۲- وجود رابطه خصوصی میان افراد فراتر از مرزها ۱۲۱
- ۳- استقلال شخصیت افراد از حاکمیت ها ۱۲۱
- ۴- رجوع دوااین مختلف ۱۲۱
- ۵- وجود تعارض صلاحیت ها در دادگاه ها ۱۲۲
- ۶- شکل گیری مفاهیم رفیل تابعیت، اقامتگاه، وضعیت حقوقی اتباع بیگانه و تعارض قوانین ۱۲۲

فصل دوم: شش نمای مختلف ارتباط فرد با یک کشور (تابعیت- اقامتگاه و..)

- گفتار اول: تابعیت ۱۲۳
- الف) تعریف تابعیت ۱۲۳
- ب) شاخصه های تابعیت بر مبنای اصل اصراری و اصل عمومی دیوان عالی کشور: ۱۲۴
- ج) اصول کلی مرتبط با تابعیت ۱۲۵
- ۱- اختیار حاکمیت ها برای شناسایی افراد متزع خود ۱۲۵
- ۲- اصل یک تابعیت برای یک شخص ۱۲۵
- د) بی تابعیتی ۱۲۶
- ۱- تمرکز بر اعطای تابعیت پدر به طفل ۱۲۶
- ۲- تبعیض ۱۲۶
- ۳- جانشینی کشورها ۱۲۶
- ۴- موانع اداری و اجرایی ۱۲۷
- ۵- پنهان کردن تابعیت ۱۲۷
- ۶- تولد و زندگی در سرزمین هایی که جزیری از کشورها تلقی نمی شود ۱۲۷
- ۷- سلب تابعیت ۱۲۸
- ۸- فعل و انفعالات در طی تغییر تابعیت ۱۲۸
- د) تابعیت مضاعف ۱۲۹
- ر) تابعیت موثر ۱۲۹
- ز) طرق مختلف بدست آوردن تابعیت ۱۲۹
- ژ) مفاهیم دیگر مرتبط با تابعیت ۱۳۴

۱۳۴	۱- بازگشت به تابعیت (رجوع به تابعیت اصلی)
۱۳۵	۲- از دست دادن تابعیت
۱۳۵	۳- ترک تابعیت
۱۳۶	گفتار دوم: تابعیت در حقوق بین الملل اسلام
۱۳۶	الف) کلیات
۱۳۷	ب) تحصیل تابعیت در اسلام
۱۳۷	ج) خروج از تابعیت
۱۳۸	گفتار سوم: اقامتگاه
۱۳۹	از اقامتگاه اختیاری

فصل سوم: حقوق بیگانگان

۱۴۱	گفتار اول: کلیات
۱۴۱	الف) منابع اساسی که اعد مربوط به نحوه رفتار دولت‌ها با بیگانگان
۱۴۲	۱- حقوق بین الملل عمومی
۱۴۲	۲- حقوق بین الملل خصوصی
۱۴۳	۳- معاهدات
۱۴۴	۴- رفتارهای سیاسی کشور متبوع بیگانه
۱۴۴	۵- منافع و نیازهای کشور
۱۴۴	ب) تعریف بیگانه
۱۴۴	۱- فرد بیگانه دارای «اقامت دائم»
۱۴۵	۲- فرد بیگانه دارای اقامت موقت است
۱۴۵	۳- فرد دارای اقامت توریستی (گردشگری) باشد
۱۴۵	۴- فرد مبادرت به اقامت غیر قانونی کرده باشد
۱۴۵	۵- فرد به پناهندگی متوسل شده است
۱۴۶	۶- فرد دارای مأموریت باشد
۱۴۶	ج) صلاحیت کشورها در خصوص اتباع بیگانه
۱۴۶	۱- صلاحیت قانونگذاری
۱۴۷	۲- صلاحیت قضایی
۱۴۷	۳- صلاحیت اجرایی
۱۴۷	گفتار دوم: وضعیت حقوق بیگانگان
۱۴۸	الف) حق دسترسی به قوانین کشورها در خصوص بیگانگان
۱۴۸	ب) حق حیات و امنیت
۱۴۸	ج) حق داشتن زندگی خصوصی

- (د) حق دسترسی به دادگاهها، حضور بی طرفانه قاضی در مقام رسیدگی به دعاوی و حق
 مراجعه به سایر دستگاه‌های اداری برای پیگیری..... ۱۴۹
- (ه) حق دستیابی به وکیل در دعاوی و حق دستیابی به مترجم در دعاوی کیفری ۱۴۹
- (و) سایر حقوق بیگانه ۱۵۰
- گفتار سوم: محدودیت‌های قانونی وارده بر آزادی‌های بیگانگان ۱۵۰
- الف) محدودیت سیاسی - اجتماعی ۱۵۰
- ۱- محدودیت در مشارکت و اداره جامعه ۱۵۰
- ۲- محدودیت در اخذ مشاغل ۱۵۱
- ب) محدودیت بر آزادی تردد ۱۵۲
- ۱- برای حقوقی آزادی تردد ۱۵۲
- ۲- لزوم صدور گذرنامه ۱۵۳
- ۳- سایر اسناد جایگزین گذرنامه ۱۵۳
- ۴- لزوم صدور ویزا (روادید) ۱۵۴
- ج) محدودیت‌های اقتصادی ۱۵۵
- گفتار چهارم: وضعیت بیگانگان از حقوق بین‌الملل اسلام ۱۵۶
- الف) کلیات ۱۵۶
- ب) انواع بیگانگان ۱۶۰
- ج) حقوق عمومی بیگانگان در اسلام ۱۶۰
- د) برخی احکام و قوانین اسلام در خصوص بیگانگان ۱۶۲
- ه) روادید ۱۶۳

فصل چهارم: تعارض قوانین

- گفتار اول: کلیات ۱۶۵
- الف) تعریف تعارض قوانین در حقوق بین‌الملل خصوصی ۱۶۵
- ب) نتایج حاصل از اعمال نظام تعارض قوانین ۱۶۶
- گفتار دوم: بررسی عقاید حقوقدانان در خصوص منشاء اعمال قاعده خارجی در نظام داخلی ۱۶۷
- ۱- اعمال قاعده خارجی در نظام داخلی با توجه به احکام و قواعد دینی ۱۶۷
- ۲- اعمال قاعده خارجی در نظام داخلی با اولویت به توجه به اصل سرزمینی بودن اعمال
 قوانین ۱۶۸
- ۳- اعمال قاعده خارجی در نظام داخلی با توجه به شخصی بودن مسائل مربوط به بیگانگان ۱۶۹
- ۴- اعمال قاعده خارجی در نظام داخلی با توجه به قواعد رفتاری خاص کشورها ۱۶۹
- ۵- اعمال قاعده خارجی در نظام داخلی با تاکید بر الزامات مبتنی بر حقوق بین‌الملل عمومی ۱۶۹
- گفتار سوم: منشاء و مرجع اعمال قاعده خارجی در حقوق داخلی ۱۷۰
- الف) دلایل اعمال قوانین خارجی در نظام داخلی ۱۷۰

۱۷۰	ب) دادگاه صالح.....
۱۷۱	گفتار چهارم: دامنه کاربرد بحث تعارض قوانین در نظام حقوقی داخلی.....
۱۷۱	الف) قوانین کیفری.....
۱۷۱	ب) آیین دادرسی مدنی.....
۱۷۱	ج) قوانین مالیاتی، ثبتی و اداری.....
۱۷۲	د) حقوق مدنی.....
۱۷۲	گفتار پنجم: اقدامات مختلف دادگاهها در هنگام دخیل بودن عنصر خارجی در یک موضوع..
۱۷۳	الف) بررسی صلاحیت دادگاه.....
۱۷۴	ب) شناخت دقیق عنصر خارجی.....
۱۷۴	ج) تفسیر.....
۱۷۵	مراجعه به قواعد حل تعارض.....
۱۷۵	هـ) حل ناله انا احتمالی.....
۱۷۶	و) استناد به نظام عمومی.....
۱۷۷	ی) صدور حکم.....
۱۷۷	گفتار پنجم: بررسی ماموریت های ارتباطی.....
۱۷۷	الف) دسته اول ارتباطی: احوال شخصیه.....
۱۷۷	۱- اهلیت.....
۱۷۸	۲- هویت.....
۱۷۹	۳- ازدواج.....
۱۷۹	۴- در مورد شرایط ماهوی ازدواج به جز اهلیت جهت تحقق ازدواج.....
۱۷۹	۵- قانون صالح بعد از شکل گیری و انعقاد ازدواج.....
۱۸۰	۶- طلاق.....
۱۸۱	۷- ارث.....
۱۸۱	۸- رابطه بین ابوین و اولاد.....
۱۸۲	۹- وضعیت محجورین.....
۱۸۲	ب) دسته ارتباطی دوم: اموال.....
۱۸۳	ج) دسته ارتباطی سوم: عقود.....
۱۸۳	د) دسته ارتباطی چهارم: اسناد.....
۱۸۵	کتابنامه.....

پیشگفتار

اشخاص، کشورها و سازمان‌های بین‌المللی در عرصه جهانی، دارای ارتباطات و مراودات متعددی هستند. این کنش‌ها و رفتارها بر مبنای مفاهیم خاص و ویژه‌ای صورت می‌پذیرد که شناخت آنها کمک موثری به تحلیل مسائل، هنجارها و الزام‌های جهانی و بین‌المللی می‌نماید. حقوق بین‌الملل عمومی و حقوق بین‌الملل خصوصی تنها دو عامل موثر بر روابط اجتماعی در عرصه بین‌المللی می‌باشند؛ که هر چند عوامل موثری در ایجاد نظم و ثبات در عرصه بین‌الملل هستند، ولی نظم موجود در عرصه جهانی و بین‌الملل تنها محدود به این دو عنصر نمی‌باشد. برای آنکه درک صحیحی از جایگاه این دو شاخه حقوق در عرصه جهانی ایجاد شود، در ابتدا ضروری است تا نظم موجود در صحنه جهانی مورد بررسی و مذاقه قرار گیرد و نتیجه عناصر ایجاد کننده نظم موجود در عرصه جهانی و بین‌المللی تبیین گردد تا جایگاه قواعد حقوق بین‌الملل عمومی و خصوصی در بادی امر مشخص شود و در مرحله بعد این دو مفهوم به طور مفصل تشریح گردد.

نظم موجود در عرصه جهانی به مجموعه کنش‌ها، واکنش‌ها و رفتارهای اعضای جامعه بین‌الملل (کشورها و سازمان‌های بین‌الملل) در مقابل یکدیگر و در مقابل اشخاص حقیقی بین‌المللی یا غیر بین‌الملل دلالت دارد. این نظم مبتنی بر هفت حوزه زیر مجموعه است، شناخت این زیر شاخه‌ها و تفکیک مفاهیم حقوقی و غیر حقوقی مبتنی بر آنها، شناخت قواعد الزام‌آور و غیر الزام‌آور، شناخت هنجار و ارزش در

عرصه بین المللی، شناخت ماهیت و عناصر تاثیر گذار بر روابط اعضای جامعه جهانی^۱ و در نهایت استدلال صحیح علمی درباره جایگاه مسائل بسیار حائز اهمیت است. در واقع شناخت این هفت حوزه بیانگر شکل گیری تعادل میان هنجارهای بین المللی با رفتارهای بین المللی میان اشخاص حقیقی، حقوقی ملی یا بین المللی می باشد. این هفت موضوع عبارتند از:

۱. سیاست خارجی ۲. سیاست بین الملل ۳. نزاکت بین الملل ۴. روابط بین الملل
۵. اعدا' حقوق کیفری ملی در سطح فراملی ۶. حقوق بین الملل عمومی ۷. حقوق بین الملل خصوصی. که هر کدام به اختصار بیان می شود:

۱. سیاست خارجی

عبارت است از یک استراتژی یا یک رشته اعمال از پیش طرح ریزی شده توسط تصمیم گیرندگان حکومتی که تصود آن دستیابی به اهداف معین در چارچوب منافع ملی در محیط بین الملل است. به طور خلاصه می توان گفت که سیاست خارجی شامل تعیین اجرای یک سلسله اهداف استاتیسی است که در صحنه بین المللی از سوی دولت ها انجام می پذیرد؛ سیاست خارجی می تواند ابتکار یک دولت یا واکنش آن در قبال کنش دیگر دولت ها باشد. سیاست خارجی کشورها ممکن است با هم در یک راستا باشد یا در یک راستا نباشد و متعارض باشد، علاوه بر این است یک کشور بسته به حاکمیت مستقر در آن در مقام اعمال سیاست خارجی، راهای اصول اخلاقی، مذهبی، منطقی، عقلی و حقوقی را شخصاً رعایت کند یا بر مبنای قواعد پایبند نباشد؛ در واقع در بحث سیاست خارجی کشورها تکیه بر مباحث هنجار ساز در عرصه بین المللی (مثل حقوق و اخلاق) مطرح نمی باشد و در آن حفظ منافع ملی به صورت یک جانبه اهمیت ویژه ای دارد.

۱. لازم به توضیح است که عبارت «جامعه جهانی» یا عبارت «جامعه بین المللی» متفاوت است؛ عبارت اعضای جامعه جهانی عام است و در گیرنده کشورها، سازمان های بین المللی بین دولتی، اشخاص حقیقی، اشخاص حقوقی، شرکت ها، سازمان های غیر دولتی می شود، حال آنکه اعضای جامعه بین الملل فقط کشورها و سازمان های بین الملل دولتی و تنها در موارد خاص شامل اشخاص می باشد؛ همین تعبیر در خصوص نظم جهانی و نظم بین الملل هم قابل لحاظ است.

۲. سیاست بین‌المللی

این مفهوم به معنی سیاست‌های همراستای کشورها در سطح بین‌الملل یا سطوح منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای است که در قالب سیاست بین‌المللی مطرح می‌شود و در سطحی فراتر از مباحث حقوق بین‌الملل اعمال می‌شود، مثل سیاست کشورهای بلوک غرب و بلوک شرق سابق در دوران جنگ سرد^۱.

۳. نزاکت بین‌المللی

احترامات و رفتارهای دوستانه توسط دولتی نسبت به دولت دیگر بدون وجود هر گونه تعهد حقوقی نزاکت بین‌الملل قلمداد می‌شود. نزاکت بین‌الملل بر اساس مفهوم مساوات دولت‌ها وجود آمده و معمولاً حالت متقابل دارد، مثل پایین آوردن پرچم کشتی دولتی هنگام عبور از نزدیکی کشتی دولت دیگر، یا عدم ضرورت استفاده از گذرنامه به طور متقابل یا تسهیل ورود برای بازدیدهای کوتاه مدت اتباع دو کشور^۲.

۴. روابط بین‌الملل

بررسی همزمان کنش و واکنش اعضای جامعه بین‌المللی در قبال یکدیگر، موضوع بحث روابط بین‌الملل می‌باشد، روابط بین‌الملل مقدم بر موضوع حقوق بین‌الملل است و تا زمانی که این روابط برقرار نباشد حقوق بین‌الملل به وجود نمی‌آید^۳. روابط بین‌الملل معمولاً بر اساس انگیزه‌ها، معیارها، اهداف و نیازهای مختلف که منجر به ایجاد رابطه میان کشورها می‌شود، شکل می‌گیرد.

۵. اعمال حقوق کیفری ملی در سطح فراملی

در بسیاری مواقع دادگاه‌ها کیفری در سطح ملی صلاحیت دارند تا به جرائمی که

۱. هوشنگ مقتدر، مباحثی پیرامون سیاست بین‌الملل و سیاست خارجی، تهران، انتشارات دانشکده سیاسی و اجتماعی، ۱۳۵۸، صفحه ۱۳۲-۱۳۱

۲. بلدسو رابرت، بوسچیک، ترجمه بهمن آقایی، فرهنگ حقوق بین‌الملل، انتشارات کتابخانه گنج دانش، چاپ اول، ۱۳۵۷، صفحه ۶۰

۳. محمد رضا بیگدلی، حقوق بین‌الملل عمومی، انتشارات کتابخانه گنج دانش، چاپ بیست سوم، ۱۳۸۵، صفحه ۴

خارج از مرزهای کشورها متبوعشان حادث می‌شوند رسیدگی کنند. برای مثال در مورد دزدی دریایی در دریای آزاد. در این راستا دادگاه کشوری که دزد دریایی را در دریای آزاد دستگیر کند، صلاحیت رسیدگی و صدور حکم مطابق قانون داخلی همان کشور را دارد. یا مطابق حقوق جزای بین الملل ایران، هر کسی در هر نقطه دنیا مبادرت به جعل اسکناس رسمی یا اسناد بانکی مرتبط با ایران را نماید و در ایران یافت شود و یا به ایران مسترد شود، دادگاه‌های ایران صلاحیت رسیدگی و صدور حکم مطابق قانون مجازات اسلامی را دارند و این موضوع در خصوص سایر دادگاه‌های ملی در دیگر کشورها هم قابل مشاهده است.

۶. حقوق بین الملل عمومی

شاخه‌ای مستقل از حقوق است که هنجارساز است و دارای ضمانت اجراست و در عرصه بین الملل در راستای نظام فترهای تابعین موضوع حقوق بین الملل به خصوص کشورها و سازمان‌های بین المللی و مسائل مربوط به آنها به ایفای نقش می‌پردازد.

۷. حقوق بین الملل خصوصی

رشته‌ای از علم حقوق است که روابط خصوصی افراد در سطح زندگی بین الملل را تنظیم می‌کند.^۱ این قواعد هنجار ساز هستند و همواره توسط دادگاه‌های ملی اعمال می‌شوند، اما دیوان‌های بین المللی و محاکم دادین بین الملل نیز می‌توانند حسب ضرورت به آنها استناد کنند.

در اینجا ضروری است تا دو مفهوم حقوق بین الملل عمومی و حقوق بین الملل خصوصی به عنوان دو عامل موثر در ایجاد نظم در عرصه بین المللی مورد توجه قرار گیرد، که در ادامه به این دو موضوع پرداخته خواهد شد.